

Kritik mot Kriminalvården, häktet Bomhus, för att intagna har kamerabevakats vid kroppsbesiktning

Beslutet i korthet: I en anonym skrift påstods det att flera intagna i häktet Bomhus hade visiterats nakna framför en kamera i en sporthall. Med anledning av uppgifterna beslutade JO att utreda saken inom ramen för detta initiativ.

Utredningen visar att det vid den påstådda tidpunkten hade genomförts ytliga kroppsbesiktningar av ett antal intagna på grund av en misstanke om att det fanns narkotika på ett visst våningsplan, men att häktet inte övervägt om det förelåg skäl att kamerabevaka tvångsätgärderna. Kameran hade följaktligen inte stängts av. JO förklarar att hon inte ifrågasätter häktets bedömning att kroppsbesiktningarna behövde vidtas, men understryker att det faktiska behovet av kamerabevakning måste övervägas i varje enskilt fall. I sammanhanget påminner hon om att det enligt JO:s mening krävs starka skäl för att godta en sådan övervakning när en intagen inför en tvångsätgärd tvingats klä av sig naken. Eftersom kamerabevakningen vid det nu aktuella tillfället inte kan anses ha varit acceptabel ur integritetssynpunkt får häktet Bomhus kritik.

JO framhåller slutligen att den s.k. hänsynsprincipen och skyddet för de intagnas integritet kräver att de tvångsätgärder som vidtas mot dem sker på ett så respektfullt sätt som möjligt utifrån omständigheterna i varje situation. Enligt JO:s mening bör utgångspunkten vara att sådana åtgärder utförs i ett utrymme där kamerabevakning normalt sett inte sker. Om det finns en kamera monterad i rummet är det viktigt att säkerställa att intagna vet när de inte kamerabevakas.

Initiativet

I en anonym skrift som kom in till JO den 23 mars 2021 påstods det att alla intagna hade visiterats nakna framför kamera i en sporthall. Detta skulle ha inträffat i häktet Bomhus den 15 mars 2021. Med anledning av uppgifterna beslutade jag att inom ramen för ett särskilt ärende inleda en utredning i saken. Utredningen har gjorts i detta ärende.

Utredning

Inledningsvis inhämtades vissa skriftliga uppgifter från Kriminalvården.

Kriminalvården uppmanades därefter att yttra sig i ärendet. Yttrandet skulle bl.a. innehålla en redogörelse för de närmare omständigheterna kring beslut om och genomförande av de aktuella tvångsåtgärderna samt förekomsten av eventuell kamerabevakning i samband med detta. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, Region Nord, genom regionchefen, i huvudsak följande:

Utredning

Kriminalvården har utrett ärendet genom att inhämta uppgifter från häktet Bomhus. Berörda befattningshavare har fått lämna uppgifter. Genom utredningen har sammanfattningsvis följande framkommit.

Efter att häktet fattat misstankar om att det fanns narkotika i omlopp på det övre våningsplanet genomförde man en visitationsinsats. Samtliga intagna på våningsplanet fick genomgå en ytlig kroppsbesiktning. Därutöver genomfördes bland annat en grundlig visitation av de intagnas bostadsrum.

Den ytliga kroppsbesiktningen genomfördes i en avgränsad del av en gymnastikhall. De intagna, alla män, fick gå in var för sig. Kroppsbesiktigandet genomfördes enskilt och av två manliga kriminalvårdare. I den del av gymnastikhallen där kroppsbesiktningen genomfördes finns en övervakningskamera monterad i taket. Kameran går inte att stänga av och är svår att täcka över då den är placerad högt upp. Däremot kan man stänga av kamerabilden på skärmen i centralvakten.

Någon bedömning av huruvida det fanns grund för att ha kameran på vid det aktuella tillfället gjordes inte. Häktet kan i efterhand konstatera att det inte fanns skäl för att kameraövervaka kroppsbesiktningen och att kamerabilden i centralvakten därför borde ha stängts av, vilket inte gjordes. Häktet har tittat över sina rutiner för att säkerställa att en sådan bedömning görs vid framtida visitationsinsatser i gymnastikhallen. I normala fall visiteras de intagna i utrymmen där det inte finns någon kameraövervakning.

Rättslig reglering

Av 1 kap 4 § häkteslagen (2010:611) framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Av 1 kap 6 § häkteslagen framgår att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Enligt 4 kap 3 § häkteslagen får en intagen kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför förvaringslokalen,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 3 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom förvaringslokalen och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

Av 13 § häktesförordningen (2010:2011) följer att den som kontrolleras vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning ska visas all den hänsyn som omständigheterna medger och att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning ska, om möjligt,

utföras i närvaro av en annan person än den som genomför kontrollen. Kroppsbesiktning ska, förutom när saliv-, svett- och hårprov lämnas, utföras med beaktande av så stor enskildhet som omständigheterna medger och, om möjligt, i ett enskilt utrymme.

Bedömning

Att förhindra förekomsten av narkotika är nödvändigt utifrån säkerheten i häktet. Att det finns narkotika i omlopp ökar bland annat risken för personal, genom bland annat våld och hot om våld mellan såväl personal och intagna som mellan intagna.

Med hänsyn till att det fanns signaler om att det på aktuellt våningsplan förekom narkotika anser Kriminalvården att det fanns skäl att genomföra en ytlig kroppsbesiktning av samtliga intagna på våningsplanet. Kroppsbesiktningen genomfördes i en gymnastikhall i vilken det i normalfallet finns ett berättigat ändamål att ha kameraövervakning. Det kan dock konstateras att häktet inte gjorde någon särskild bedömning av huruvida det fanns skäl att kameraövervaka visitationen. Det föranledde att kamerabilden inte stängdes av, trots att det i efterhand kan konstateras att en kameraövervakning inte var nödvändig. Häktet har sett över sina rutiner för att säkerställa att en sådan bedömning görs vid framtida visitationer i nu aktuellt utrymme.

Rättslig reglering

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för viss relevant rättslig reglering. Jag vill här även lyfta fram följande.

I 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen föreskrivs att var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp samt mot bl.a. kroppsvisitation och liknande intrång. Enligt andra stycket är därutöver var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Av 2 kap. 20 § regeringsformen framgår att skyddet mot bl.a. kroppsligt ingrepp och mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden får, i den utsträckning som medges i 21–24 §§, begränsas genom lag.

I 4 kap. 3 § häkteslagen (2010:611) anges under vilka förutsättningar en intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas.

Kamerabevakningslagen (2018:1200) trädde i kraft den 1 augusti 2018. Lagen syftar till att tillgodose behovet av kamerabevakning för berättigade ändamål och att skydda fysiska personer mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten vid sådan bevakning (2 §). Någon närmare reglering av under vilka förutsättningar utrymmen som allmänheten inte har tillträde till får kamerabevakas innehåller lagen däremot inte.

Vid kamerabevakning ska tillämpliga regler om behandling av personuppgifter iakttas. Bestämmelser om Kriminalvårdens behandling av personuppgifter finns bl.a. i brottsdatalagen (2018:1177), lagen (2018:1699) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område och förordningen

(2018:1746) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Av dessa regler följer att personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att Kriminalvården ska kunna fullgöra sin uppgift att verkställa straffrättsliga påföljder eller för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet i samband med sådan verkställighet (se bl.a. 2 kap. brottsdatalagen samt 1 kap. 1 § och 2 kap. 1 § lagen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område).

Bedömning

Kriminalvården har i sitt remissvar anfört att det av säkerhetsskäl är nödvändigt att förhindra förekomsten av narkotika i häktet och att en ytlig kroppsbesiktning av samtliga intagna på ett visst våningsplan genomfördes vid tillfället eftersom det fanns misstanke om narkotika där. Det finns inte grund för mig att ifrågasätta häktets bedömning att åtgärderna behövde vidtas.

I ett tidigare beslut om kamerabevakning i samband med kroppsbesiktning har jag redogjort för de närmare förutsättningarna för kamerabevakning enligt nu gällande lagstiftning (se mitt beslut den 14 oktober 2020, dnr 1827-2019). Jag har då framhållit att det är mycket angeläget att intagnas personliga integritet värnas i så stor utsträckning som möjligt och att kamerabevakning inte ska användas om den inte är nödvändig. Det krävs alltså såväl att kamera-bevakningen är förenlig med gällande regelverk som att åtgärden bedöms nödvändig och proportionerlig. JO har även dessförinnan, när äldre lagstiftning var tillämplig, uttalat att en kroppsvisitation där en intagen tvingas klä av sig naken är en så pass känslig situation att det krävs mycket starka skäl för att godta kameraövervakning av åtgärden (se JO:s beslut den 10 september 2013, dnr 6743-2012).

Jag inser att det kan finnas anledning för Kriminalvården att ha en övervakningskamera uppsatt i en gymnastikhall. I varje enskilt fall måste det dock göras en bedömning av det faktiska behovet av kamerabevakning. Enligt Kriminalvården gjordes inte några överväganden kring om det fanns skäl att kamerabevaka genomförandet av de aktuella ytliga kroppsbesiktningarna och kameran stängdes följaktligen inte heller av. Myndigheten har i efterhand kunnat konstatera att kamerabevakningen inte var nödvändig. Jag har inte någon annan uppfattning. Kamerabevakningen kan därmed inte anses ha varit acceptabel ur integritetssynpunkt. Häktet Bomhus ska därför kritiseras för detta.

Det är positivt att häktet har sett över sina rutiner för att säkerställa att det i fortsättningen görs bedömningar av om det finns behov av kamerabevakning. Visserligen noterar jag att de intagna ska ha undersökts en och en och under viss enskildhet. Jag vill ändå framhålla att den s.k. hänsynsprincipen och skyddet för de intagnas integritet kräver att de tvångsåtgärder som vidtas mot dem sker på ett så respektfullt sätt som möjligt utifrån omständigheterna i varje situation. Även om kamerabilden kan stängas av på skärmen i centralvakten kan förekomsten av en kamera i sig uppfattas som integritetskränkande och

stressande för en intagen som tvingas genomgå en kroppsbesiktning. Enligt min mening bör utgångspunkten vara att sådana åtgärder utförs i ett utrymme där kamerabevakning normalt sett inte sker. Om det finns en kamera monterad i rummet är det viktigt att säkerställa att intagna vet när de inte kamerabevakas (jfr JO:s beslut den 8 mars 2012, dnr 3978-2010). Informationen som lämnas till den intagne måste vara tydlig och korrekt.

Det har i övrigt inte framkommit något om omständigheterna vid genomförandet av de aktuella kroppsbesiktningarna som ger mig anledning att rikta någon kritik mot häktet.

Ärendet avslutas.